

«*A lét bírálata.* Az élő szervezet fejlődéséről és művelődéséről általában és az élettevékenység lényegéről. Irta Frederik Jenő. Budapest, 1892.» 138 lap.

E csinosan kiállított munkában szerző a szervezeti és értelmi haladásnak módjait, föltételeit és általán élettevékenységünk belső tényezőit biológiai alapon kutatja.

A problémák, melyeket a mű felölel: a vallás és tudomány viszonya, az embernek helyzete a természetben, a szervezetek, a különbség az ember és állat között, az ismeret kútforrásai, «a felszabadított emberi akarat», az emberi lélek mint érzéki tevékenység, a fejlődési és művelődési föltételek közötti különbségek, a nemi termékenyítés törvényei, az erélyi kifejezések.

A munka érdemére és értékére lesz még alkalmunk visszatérni, mert szerző e munkájában jelentkező, tagadhatatlanul önálló álláspontjait és fölfogását — állítása szerint — még bővebben és részletesebben fogja kifejteni és ekkor azon részletek is tisztábban fognak előttünk állani, melyek alkalmat adnak félreértésekre és melyek nem engedik meg, hogy teljesen tiszta fölfogást alkothassunk a szerző gondolkodásának önállóságáról, eredetiségéről és álláspontjának valódi mibenlétéről. Egyet azonban szívesen constatálunk: hogy elvont gondolkodásának eredményét mindenütt találó példákkal igyekszik földeríteni. E végből külön munkát is irt: «*Az agyrémeknek (visiók) és az álomlátó elragadtatásoknak (extasis) eredetéről és természetéről.* Egy titkos természeti tüneményre vonatkozó független tanulmány. Ugyanott 1893.» (39. lap), melynek csupán az a feladata, hogy az ú. n. zavaros lelki állapotokat egy vallásos örületben szenvedő egyénen, mint példán mutassa be. Álláspontja az, hogy minden úgynevezett «természetfölötti» állapotot (az extasisokat, visiókat, inspiratiókat stb.) pathológiai tünemények gyanánt fog föl.

Érdeklődéssel várjuk a szerző további philosophiai munkásságát.

Dr. B. J.

TAINE ÉS A MODERN KRITIKA.

— Második és befejező közlemény. —

Az «Origines de la France contemporaine» Taine kritikai methodusának minden fény- és árnyoldalát egyesíti magában. Ebben indul ki Taine szelleme arra az új világokat hódító nagy útjára, melynek dicsőségében neve élni fog a késő századok ajkán; de ebben szenved hajótörést rendszere minden gyöngéje is. A mint a munka első részében az «ancien regime» dőzsölő nemességének életmódját az anecdotikus részletek és felvilágosító jegyzetek megdöbbentő apparatusával tárja fel Taine; éppúgy okolja meg a mű második részében a forradalomra mondott kárhoztató verdict-jét, mely azóta merészen visszhangzott Európaszerte a conservativ eszmék táborában. Megtagadja a forradalomnak minden ideális célját. «A forradalom — úgymond — burkolózzék bár még oly nagyhangú nevek alá, hordozza bár ajkán a szabadságot, egyenlőséget és tesvériséget: alapjában véve a birtokviszonyok felforgatása.» Tehát Taine mindenkifölött kétségbevonja a közérdekre való hasznosságát. Ez a közérdek előtte egy örök szent kötés, melyhez minden francia hozzájárult a maga morzsájával Franciaország fennállása óta, azért e kötésnek érinthetlennel kell maradnia.

Minő szükkeblű utilitarista e szavakban Taine! Milyen pedans tömjénezője a conservativ bourgeoisie önző eszme-